

María Torres Pérez¹

LLIBERTAT DE CIRCULACIÓ I RESIDÈNCIA

En aquesta publicació, els parlaré de les llibertats de circulació i residència.

Com ja s'ha parlat en altres publicacions anteriors, l'adquisició de la ciutadania europea té importants conseqüències pràctiques entre les quals destaca un nou estatut jurídic (compost per més i diferents drets) que s'afegeix al nacional.

Un dels drets més coneguts derivats de la ciutadania europea és el compost per les llibertats fonamentals de circulació i residència.

Aquests drets es caracteritzen per tres notes:

- Són drets comuns a tots els ciutadans europeus.
- Són drets que es poden gaudir en el territori de tots els estats membres.
- Cap estat membre pot per si mateix crear, modificar, etc., aquests drets. Només es poden alterar o suprimir per normes europees.

¹ Professora contractada doctora de Dret Internacional Públic. Universitat de València (Espanya).

Aquestes llibertats no les gaudeix només el ciutadà europeu, sinó també, encara que amb unes certes peculiaritats, els membres de la seua família. Qui considerarem “membre de la família” a l’efecte de gaudir d’aquests drets?

La família és un concepte sociocultural que canvia segons cada estat i cada moment històric, per la qual cosa la seua determinació estricta comportaria situació de discriminació i pèrdua dels vincles familiars i desarrelaments.

La Unió ha optat per adoptar un llistat de “membres” que componen tal “família” i apuntar que cada “estat membre d’acolliment” haurà de facilitar, de conformitat amb la seua legislació, la circulació i/o residència d’altres persones de la família en virtut de circumstàncies com ara la dependència física o financera respecte del ciutadà de la Unió o del seu cònjuge. I fins i tot, protegint els drets dels fills ciutadans en casos com el conegut assumpte Ruiz Zambrano, el TJUE va resoldre que no podia denegar-se la residència ni el permís de treball a un immigrant irregular en un estat membre amb fills menors d’edat al seu càrrec que sí que eren nacionals d’aquest país, ja que la negativa a concedir tal dret al pare privaria els fills del gaudi efectiu de l’essència dels seus drets com a

ciudadans de la UE, ja que els obligaria a abandonar el territori de la UE.

Cadascuna d'aquestes llibertats posseeix uns elements que la defineix i que han de ser individualitzats amb la finalitat d'entendre'n millor els límits i contorns. Com a referència, la Directiva 2004/38/CE, del Parlament Europeu i del Consell, de 29 d'abril de 2004, relativa al dret dels ciudadans de la Unió i dels membres de les seues famílies a circular i residir lliurement en el territori dels estats membres, subratllant d'entrada que qualsevol límit d'aquests drets únicament podrà adoptar-se per motius d'ordre públic, seguretat o salut públiques, i respectant el principi bàsic de no discriminació.

Centrant-nos en la primera de les llibertats, cal subratllar que la llibertat de circulació és un dels elements bàsics del mercat únic i permet al ciudadà moure's pel territori dels estats membres sense que existisquen fronteres interiors en les quals haja de detenir-se. Però aquesta llibertat no és il·limitada, sinó que, com hem dit, compta amb uns certs requisits que l'estructuren per a un millor exercici.

Així, tot ciudadà de la Unió Europea, i els membres de la seua família, té dret a circular; és a dir, eixir d'un estat membre i entrar en un altre.

Per a això, necessitarà comptar amb un document d'identificació nacional en vigor o passaport vàlid (en el cas dels ciutadans) i de passaport vàlid (per al cas dels familiars), sense que puga exigir-se en cap cas cap visat per a aquesta eixida. En el cas dels familiars no ciutadans, l'estat d'acolliment podrà requerir visat d'entrada, excepte que es compte amb una targeta de residència vàlida.

La llibertat de circulació s'ha vist greument afectada per la pandèmia de la COVID-19, que ha suposat en alguns moments el restabliment de les fronteres interiors de la Unió. Amb la finalitat de propiciar una actitud coordinada i assegurar no sols que les mesures foren necessàries i proporcionals, sinó també que estigueren basades en criteris objectius i no discriminatoris, la Unió Europea va dictar diverses directrius relatives a l'exercici de la lliure circulació amb la posada en marxa del conegut com a "certificat COVID" o "passaport COVID", que pretén que el seu titular puga quedar exempt de les restriccions a la lliure circulació, llevat que aquestes restriccions siguin necessàries i proporcionades per a salvaguardar la salut pública.

Per un altre comunicat, la llibertat de residència suposa la possibilitat d'establir-se en qualsevol dels altres estats membres per a viure, treballar, estudiar, etc. Igual que amb la llibertat de circulació, la llibertat de residència podrà ser exercida per tot

ciudadà, i les seues famílies no nacionals dels estats membres, sense que siga possible establir més restriccions que les derivades de l'ordre públic, la seguretat o salut públiques, i respectant el principi bàsic de no discriminació.

Originàriament, era un dret limitat i subjecte a la realització d'alguna activitat econòmica. Però actualment es troba recollit no sols en el Tractat de Funcionament de la UE sinó també en la Carta de Drets fonamentals, amb caràcter general per a qualsevol ciudadà de la UE, però subjecte a unes certes limitacions.

Les disposicions normatives bàsiques es contenen en la Directiva 2004/38/CE, de 29 d'abril de 2004, i a Espanya en el RD 240/2007, de 16 de febrer.

En el cas d'aquest dret, la directiva distingeix entre les estades de curta duració (fins a tres mesos) i aquelles que superen aquest període.

En el cas de les estades de curta duració, els ciutadans de la Unió i les seues famílies no tindran l'obligació de sol·licitar cap document de residència, encara que alguns dels estats sí que exigeixen que els ciutadans notifiquen la seua presència (com en el nostre estat) mitjançant un tràmit gratuït que es realitza o en l'ajuntament o en la policia. Si ens allotgem en un establiment hoteler,

el tràmit el realitzen els hotels on un s'allotja mitjançant un simple imprès.

Què succeeix si no notifiquem la nostra presència? La reacció mai podrà ser l'expulsió del ciutadà, però sí una multa de caràcter econòmic.

En la resta dels casos (estades majors a tres mesos), tots els ciutadans de la Unió podran canviar la seua residència, però les condicions dependran de la seua situació economicolaboral.

Així, els treballadors per compte d'altri o per compte propi no hauran de complir cap condició, no obstant això, els estudiants o els jubilats hauran de justificar que posseeixen recursos suficients per al seu manteniment (personal i familiar) igual que comptar amb una assegurança de malaltia. En el cas dels estudiants, hauran de demostrar que estan matriculats en un centre d'estudis amb la finalitat de cursar-ne.

En qualsevol dels casos, en aquesta mena d'estades tots els ciutadans hauran de registrar-se al país, mentre que els familiars no nacionals hauran de posseir una targeta de residència amb una validesa de, com a mínim, cinc anys.

